INFORMATION FRÅN BOTVIDSBYGDENS SLÄKTFORSKARFÖRENING

AnletsBladet

NR 1 FEBRUARI 2003

Ordföranden har ordet

1988 15 år 2003

Gott nytt år till er alla!

Ännu ett år har passerat och vi kan skriva tjugohundratre.

Vår stora helg med julbestyr och klappar ligger nu en månad tillbaka och tjugondag Knut dansade vi ut julen.

Våra anor finns nu också ett år längre tillbaka i tiden. När vi tittar i kyrkböckerna från början av 1700-talet, så är det ju en 300 år gammal källa vi studerar. 1800-talet, som jag tycker ligger så nära i tiden, har redan tvåhundra år på nacken.

Nu har Riksarkivet ute i Arninge åter öppnat och vi kan glädja oss åt att kunna forska bland allt material igen. För mig är det dags att starta om från början och kontrollera mina uppgifter som jag forskade fram som nybörjare. Som så många andra antecknade jag tyvärr inte var jag hittade uppgifterna. Lite bättre på det är jag i alla fall idag.

Kom gärna med förslag på vad ni vill att vi ska skriva om i vårt **An**letsblad eller skicka in eget material!

Anita

AnletsBladet

söker medförfattare

Snart är det dags för nästa AnletsBlad och till dess behöver vi material. Artiklar, korta eller långa, smånotiser s.k "fynd" under forskningen m.m. Vässa pennan och skriv - tidningen är till för Dig!

Redaktörerna

Svenskbyborna

En berättelse av Rudolf Hinnas

En grupp svenskbybor anländer till Trelleborg den 1 augusti 1929.

Svenskbybornas förfäder kom till Dagö utanför Estland under 12 till 1400-talet. Med stor sannolikhet, även om det skulle funnits andra teorier, var det svenskfinska bönder. Dessa skulle ha kommit från den nyländska kusten i Finland. För detta talar bl.a dialekten, klädedräkterna och runkalendrarna. Första gången Dagösvenskarna nämns är i en handling år 1470, när de av Tyska Ordens mästare befrias från dagsverksskyldighet.

Till en början respekterades detta av de svenska fogdarna men i början av 1600-talet uppstod ett hårdnande klimat. Greve Jakob De la Gardie fick 1620 arrendera Dagö. År 1624 sålde Gustav II Adolf ön till honom, att besitta som evig donation.

Sonen Axel-Julius ärvde ön efter faderns död. Denne drog in rättigheter som svenskarna tidigare haft. De hävdade en ukas där de befriades från livegenskap. En rättsprocess startade som varade ända till utvandringen 1781. En bonde som hette Kitas-Irja Jöran Jakobsson förde svenskarnas talan. Under en 30-årsperiod skall han vid ett 10-tal gånger farit till Stockholm för att försvara Dagösvenskarnas intressen. Detta framstår som en otrolig bedrift. Det slutade med att han fick betala med livet för sin kamp. Han dömdes först att löpa gatlopp med spöstraff av 30 man. På grund av sin ålder orkade han bara 3 gånger. Då blev han släpad 6 gånger efter en häst förbi männen. Märkligt nog överlevde han men blev därefter dömd fredlös.

Efter nordiska kriget kom Dagö att tillhöra ryska kronan 1719-1755. Denna arrenderade ut ön till olika adelsmän. Ett senatsbeslut fattades 1740 där de estniska bönderna förklarades vara godsägarnas personliga egendom. De kunde köpas, säljas eller bytas bort mot en häst eller en god jakthund. Detta förfarande var något som svenskarna motsatte

Forts. på nästa sida

Ans.utgivare: Hans Stedfeldt, Solbacksvägen 19, 147 41 Tumba. Tel/Fax 08-530 364 77
Redaktion: Arne Mattsson, Björkvändan 6, 147 33 Tumba. Tel/Fax 08-530 371 16
E-mail: arkarma.mattsson@swipnet.se *Våra arrangemang sker i samarbete med* Studieförbundet Vuxenskolan

FöreningsInfo

BOTVIDSBYGDENS
SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningens adress

Botvidsbygdens Släktforskarförening
c/o Hans Stedfeldt, Solbacksvägen 19
147 41 Tumba. Tel. 08-530 364 77

Styrelsen (riktnr. 08)

Ordf. Anita Karlsson, tel. 530 333 10
V.ordf. Arne Svensson, 531 836 59.
Sekr. Hans Stedfeldt, tel. 530 364 77
E-post: hans@stedfeldt.pp.se
Kassör. Ingemar Lindström, 530 34634
Klubbmäst. Arne Mattsson, 530 37116
Suppl. Göta Eriksson, tel. 531 714 12
Suppl. Lauritz Tutturen, tel. 778 23 35

AnletsBladet

Ansv.utg. Hans Stedfeldt, 530 364 77
E-post: hans@stedfeldt.pp.se
Red. Arne Mattsson, tel. 530 371 16
E-post: arkarma.mattsson@swipnet.se

Avgifter

Medlemsavgift 2002: 100:-
Familjemedlem: 50:-
Postgiro: 419 06 23-1

Om du flyttar...

Anmäl din nya adress till:
Ingemar Lindström, tel. 530 346 34

BSF:s styrelsemöten

Vårens styrelsemöten är planerade att hållas onsdagarna 26/5, 19/3, 16/4 och 7/5 kl. 19 i Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba.

KALENDARIUM

12/2 kl. 19 Medlemsmöte.
Rudolf Hinnas berättar om Tumba Bruk samt visar hur man tillverkar papper i brukets museum, Bruksvägen (inom bruksområdet). Fri entré för medlemmar i BSF.

Kallelse till årsmöte, onsdag den 26 mars kl. 19.00.
Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba. Vi börjar med att titta på skådespelet "Bråda dagar och husförhör" (se nästa sida), därefter hålls sedvanliga årsmötesförhandlingar. Dagordningen till årsmötet finns på ett separat blad som bifogas med detta nummer av AnletsBladet.

23/4 kl.19 Medlemsmöte.
Mer info i nästa nummer.

Forts. från föreg. sida

sig. Man hävdade gamla previlegier. När greve Karl Magnus Stenbock ärvde Dagöegendomarna 1776 ansåg han att de gamla förhållandena till arrendatorbönderna skulle gälla för alla både estniska och svenska. Motsättningarna hårdnade. De svenska Dagöbönderna inledde en aktion för sin frihet 1779 genom att anlita en skicklig advokat.
En rättegång följde. Denna resulterade i att greven sade upp 117 namngivna bönder och 8 torpare för avflyttning inom 6 månader. Uppsägningen nådde bönderna den 6 oktober 1780 och skulle verkställas den 6 juni 1781. Baron Ungern-Sternberg hade under tiden förvärvat godset. Dagsösvenskarna sände en deputation till honom och bad underdånigast att de kunde få stanna kvar. Han meddelade då bönderna i mars att de kunde få stanna kvar utom ett antal som fördrevs från sina gårdar.
Nu hade saken nått till hovet i S:t Petersburg. Furst Potemkin, en av Katarina den II:s älskare fick av henne en befallning att ett från turkarna erövrat område skulle koloniseras. Han påverkade kejsarinnan att dagsösvenskarna skulle flyttas dit. Själv fick han hela Ukraina som förläning. Man sökte övertala svenskarna att frivilligt utvandra till det nyerövrade området. Svenskbyborna anser dock att det var en fråga om utvisning. I 6 punkter utlovades de en mängd förmåner. Datumet för utvandringen fastställdes till den 20 augusti samma år. Antalet var 1207 personer.
Det mesta av deras ägodelar slumpades bort och de fick några rubel var. Ett antal hästar, oxar och kärror medfördes på resan. Baron Ungern-Sternberg var nöjd men klagade över utebliven sådd och förlorad arbetskraft och sökte få ersättning därför. Han ansåg också att böndernas byggnader voro hans.
Så påbörjades det som kom att kallas dödsvandringen. Medföljde byborna som skydd gjorde en överste och ett 50-tal kosacker.
Vinterkvarteret kom att bli några mil från Poltava. Därifrån, i dåligt skick, fortsatte de vandringen mot den anvisade platsen. Det berättades att innevånarna efter vägen lärde sig svenskarnas begravningspsalmer.
Den 1 maj 1782 anlände 535 personer till platsen för sin bosättning. Hälften hade avlidit under färden. Man höll en kort andaktsstund vid ankomsten på stäppen. Deras första ord när de såg den nya boplatsen lär ha varit: "Nu värа ve rätt narrandar." Nu blev vi ordentligt lurade. Av alla fagra löften de fått före utvandringen fanns inte några vid framkomsten. En gammal kosack lär ha visat dem hur man kunde gräva grottor i strandbrinken vid floden. Det blev deras första hem. Ett område på 13000 ha hade stakats ut till dem.
Byggnation och bearbete av jord inleddes och av kosackerna, som hade ett fäste intill, lärde man sig att fiska i Dnjepr. Det var ett annat slags fiske än det man gjort på Dagö.
Potemkins egen fältpräst Johan Adolp Europaeus blev deras andlige ledare. I juli 1783 börjar han föra kyrkbok. Denna upptog 484 personer. Olika sjukdomar gjorde att en kort tid därefter återstod endast 135 levande personer. 1792 kom 31st svenska krigsfångar till byn. Dessa bidrog till att byn kom att överleva. Antalet bybor steg långsamt. Några år efter svenskarnas ankomst fick de nya grannar. Det grundades tyska byar i området.
Det som kom att kallas Gammalsvenskby blev större. Svår torka med missväxt var en ständig följeslagare. Även godare år förekom. Man startade en egen skola och byggde en kyrka. Den invigdes midsommarafton 1885. Flera präster och lekmän hade funnits som själasörjare. Till byn återvände 1895 en ung man som studerat till kantor och lärare. Han hette Kristoffer Thomasson Hoas och blev genast vald till klockare och lärare. Kvinnliga missionsarbetare skickade 1899 en slöjdlärare och sjuksyster vid namn Emma Skarstedt till byn. Denna kom att få en ovärderlig betydelse särskilt för kvinnorna i byn.
Kristoffer Hoas blev prästvigd i Uppsala domkyrka av biskop Söderblom. Han återvände till byn och blev bybornas andlige och, som den ovanligt starke man han var, även under svåra år deras världslige ledare. En tid var hans liv i fara. Efter hustruns död gifte han sig med syster Skarstedt.

Forts. på nästa sida

Gammalsvenskbyn fick genomgå mycket elände. Världskrig, inbördeskrig, revolution, laglösa rövarband och tysk ockupation 1942. ❑

Samtal med Rudolf Hinnas

För en tid sedan berättade han - inte utan viss stolthet - att han tillhörde Svenskbyborna. Han kom till Sverige den 1 augusti 1929 med en grupp människor från en liten by vid floden Dnjepr. Han var då 3 år gammal. De flesta, som förut varit självägande bönder, fick starta som statare i det nya landet. Förhållandena i Sverige var vid den tiden svåra och en del av gruppen utvandrade till Kanada. Av intensiv kommunistpropaganda lockades ett par hundra personer att återvända. De utlovades att få tillbaka allt som de lämnat. Verkligheten blev något helt annat. I husen de bebott bodde nu andra människor. De hade blivit grundlurade. För de återvändande blev det en svår tid. Stalinterrorn hade börjat. I ett brev skriver en av de återvändande "Om vi ändå hade den mat vi gav grisarna i Sverige".

Rudolf Hinnas föräldrar stannade i Sverige och blev statare. Genom flit och sparande kunde de köpa ett litet hemman i Grödinge 1938. Den 19 april 1948 anställdes Rudolf vid Tumba Bruk och är fortfarande knuten till bruket, bl.a som guide i museet.

Vidare berättar han att det i mitten av 1800-talet genomfördes en namnreform i hela Ryssland där det stadgades att alla skulle bära ett familjenamn. På 1860-talet genomfördes denna reform i Gammalsvenskby. Släkten Hinas härstammar från Greis Matsson född 1779 på Dagö i byn Koidma. Greis far hette Mats Henrichsson och dog under vandringen till Gammalsvenskby någonstans i Ryssland. På Gammalsvenskbyvis måste Greis Matsson ha kallats Hinas Mats Greis med farfars och fars namn nämnda före sitt eget förnamn.

Hinas kom sedan att bli släktnamnet. Under 1940-talet tyckte en lärare i den skolan där Rudolfs bröder gick att namnet skulle vara lättare att uttala om man lade till ett n. Därav kommer det sig att det idag stavas Hinnas.

Hans Stedfeldt

Tullingetraden

Föredraget om Sturehovs slott, som skulle hållas den 20 november hos BSF, fick i ett sent skede bytas ut då föredragshållaren fick förhinder. Ersättare blev författaren till boken "Tullingetraden", Martin Rosén. Inför ett tjugofemtal medlemmar berättade han om en 200-årig epok av fraktfart mellan Mälaren och Tullinge. Segelfartyg inledde transporterna 1763 med frakter av lump och sedelpapper mellan Tumba bruk och Stockholm. År 1860 byggdes Tumba station vid den nya stambanan och transporterna till och från Tumba bruk kom då att gå på järnväg. I början av 1900-talet började man med muddringsarbeten mellan Tullingesjön och Albysjön för att kunna ta in större båtar för transporter till bl.a Hamra och AB Separator. Även passagerarfartyg kom att trafikera leden in i Tullingesjön. I boken "Tullingetraden" berättas mycket ingående om transporterna, utbyggnaden av leden m.m. Boken är i övrigt rik på bilder och många vackra fotografier och är ett fint dokument över en svunnen epok i vår närhet.

Hans Stedfeldt

Lennart Rydén

Skådespelet:

Bråda dagar och husförhör

Vi i Botvidsbygdens släktforskarförening är mycket glada att vi, jubileumsåret 2003, lyckats engagera sällskapet S: t Eskils Teatergrupp, från Eskilstuna stads hembygdsförening, att uppföra sitt skådespel hos oss i Broängsgården, Tumba den 26 mars, då vi också ska ha vårt årsmöte.

Handlingen utspelar sig på en gård i Mellansverige i början av 1800-talet. Herrskapet Plommongren berättar för tjänstehjonen att prosten ska komma och febril aktivitet startar för att få in lite kunskap i de arma skallarna inför det kommande husförhöret. Nervositeten är stor. Så kommer han ...

Amatörteatergruppen, som består av 10 – 12 personer, har stor erfarenhet med nu mer än 50 föreställningar bakom sig. Förutom skådespelet blir det också lite musik. Det hela beräknas pågå en timme. Därefter blir det kaffe med dopp tillsammans med "prosten, herrskapet och tjänstehjonen".

Vi hälsar härmed alla medlemmar mycket välkomna till Broängsgården, Falkv. 42, Tumba den 26 mars 2003 kl. 19.00. Alla medlemmar bjuds på entrén och också på det efterföljande kaffet. Övriga 20:-. Kan det rent av bli nytt deltagarrekord? Kom i tid!

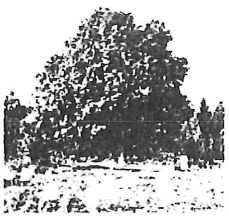

"Underliga saker hända ..."

*av **Lauritz Tutturen***

Mitt föräldrahem ligger i det sydöstra hörnet av Norge, inte särskilt långt från riksgränsen. Min farmors mors (Fredricha Hansdatter) släkt kommer från en gård någon mil därifrån, en gård som gått i arv i släkten sedan slutet av 1500-talet. Följande händelser ägde rum i slutet av 1700-talet, vid en tidpunkt då släkten på gården betraktades som förmögen och hade stort inflytande i socknen.

Väster om mangårdsbyggnaden stod en flera hundra år gammal ek, som hade sett sina bästa dagar. Man beslutade att ta ned eken. Året var 1780. Gårdens "husmän" menade att de inte var skyldiga att riskera sina egna verktyg på detta hårda virke, så det blev bestämt att gårdens egna söner skulle ta hand om arbetet. Ganska snart upptäcktes att eken var ihålig, och att den gömde åtskilliga silverföremål i form av skedar, slevar, kannor, samt en hel del pengar – tre stora tråg fulla! En del av föremålen var märkta med årtal, de äldsta mer än hundra år gamla. Ingen vet riktigt varför skatten stoppades undan i ekens hålighet, men en god gissning är, att den gömdes under krigsåren 1716 – 1718, då den svenske kungen Karl XII med sina trupper härjade där i trakten. Den som gömde undan föremålen har med all säkerhet hastigt gått ur tiden utan att någon annan fick veta om hans hemlighet.

Silverföremålen och pengarna blev sedan fördelade mellan släktens medlemmar. Det berättas att en silverkanna med guld på locket rymde mer än "en pot". Den hamnade sedan på auktion där köparen fick betala 30 daler. En annan kanna hamnade hos en uppköpare, som lät omsätta föremålet i pengar genom att smälta ned den!

Ungefär vid samma tid skulle man bygga om den dåvarande 170 år gamla mangårdsbyggnaden. En del av det gamla huset skulle rivas för att ge plats åt en ny och modernare tillbyggnad. Under rivningsarbetet upptäckte man ett människolik inmurat i ena väggen! Det sägs att i äldre tid menade man, att ett lik i väggen skulle föra lycka med sig. Måhända rörde det sig om ett brott, och liket undanröjdes på detta makabra sätt.

70 år efter denna upptäckt, omkring 1850, hände det sig emellertid, att en ung man från grannsocknen, som tagit värvning i det militära, hade gjort sig skyldig till en förseelse. Det skulle han bestraffas för, ett fruktansvärt straff – 25 piskrapp på bar rygg. I rädsla för denna bestraffning, eller kanske det var för den smälek han skulle få utstå, infann han sig inte på bestraffningsplatsen. Han såg sig ingen annan utväg än att ta sitt liv. En söndags morgon hittades han hängande intill ett stängsel strax söder om husen där på gården. Det berättas att barnen blev fruktansvärt skrämda vid denna åsyn.

Var det månntro så att lyckan hade vänt sedan liket avlägsnats från väggen?

Underliga saker hända ...

Källa: Olav Spydevold: Rosæg- og Torkeldsrudsfolket (1942)

Tumba Bibliotek

I anslutning till vad vi skrev i föregående nummer av Anletsbladet om släktforskarrummet kan vi nu tillägga att Genline installerats och att man på datorn kan koppla upp sig på Genlines databas. Där kan man läsa kyrkböckerna från Kalmar, Östergötlands, Värmlands, Kronobergs och Göteborgs & Bohus län. Just nu arbetar Genline med Jönköpings län. Intressanta sidor kan man ta kopior på.

Ring låneexpeditionen tel. 530 629 30 för att boka tid.

Har du dina rötter i Härad, Länna eller Åkers församlingar i D-län?

Eskilstuna - Strängnäs Släktforskarförening anordnar i samarbete med de berörda hembygdsföreningarna:

Anbytardag

i Härads Bygdegård

Lördagen den 26 april kl. 10-15.

Är du intresserad att vara med så vill vi ha din anmälan så snart som möjligt, dock senast 28 mars till:

Karl-Inge Karlberg

Mellanvägen 35, 633 69 Skogstorp

E-post: *beirut@mbox301.swipnet.se*

Gratis kartbilder på webben

Du är kanske i snabbt behov av en digital kartbild över var dina förfäder bodde? Gå in på:

www.lantmateriet.com

För att göra arbetet lätt och billigt så kan man på lantmäteriets hemsida söka efter kartbilder i original från hela landet. Med funktionen "Kartsök" hittar du snabbt och enkelt.

Kartor på Krigsarkivet

Ett annat tips är att förteckningen till en av Krigsarkivets äldsta och mest betydande kartsamlingar nu finns tillgängliga på nätet i pdf-format. Se "Sverige, topografiska kartor" på:

www.ra.se/KRA/index.html

Källa: An-Siktet 4/2002

Sörmland på nätet

handlar om sydöstra Sörmland, Jochum Berg har gjort en bildsamling över gruvan i Koppartorp, Tunabergs kyrka, Gullängsberget, Lindbacke, Nyköping, kyrkor, herrgårdar och runstenar. Gå in på:

www.illustrata.com/pages/sodermanland.html

Ny soldatskiva

En ny upplaga av Soldat-CDn har nu kommit. Den innehåller uppgifter om 221.159 indelta soldater i 25 regementen.

"Soldat CD2" köpes för 225:- via pg 118 58 73-5.

Källa: Anropet 5/2002

Kassören meddelar...

Nya medlemmar:

Sedan manusstoppet för **An**lets-Bladet nr 4/2002 har föreningen fått 1 ny medlem som hälsas hjärtligt välkommen.

Göran Granath Rönninge